

Kitty kijkt

Haar decor past op de achterbank van de auto. Actrice Kitty Courbois gaat niet met pensioen, maar reist het hele land door voor de voorstelling *Parels van Poëzie* en ze vindt het enig. Het publiek geniet mee.

Door Hein Janssen Foto Robin de Puy

Dan heb je dus de titelrol in *Medea* gespeeld, en *Moeder Courage*, je hebt in een aantal Nederlandse topfilms gestaan, je hebt *Leedvermaak* van Judith Herzberg legendarisch gemaakt, je hebt een stormachtige relatie gehad met Hugo Claus, je bent intussen 75 jaar geworden. En daar hang je dan, met je kleine, bescheiden affiche van je eerste soloprogramma *Parels van Poëzie*, achter de beslagen ramen van theater De Fransche School in Culemborg, tussen de posters van *Mis Muis* van theatergroep Kwatta (6+) en de plaatselijke salsavereniging.

Maar dan, net aangekomen in De Fransche School, zegt Kitty Courbois opgewekt: 'Het is echt éinig. Ik vind het heerlijk in dit kleine circuit, ik word overal zo gastvrij ontvangen. Ik kom in theaters waar ik nog nooit van mijn leven ben geweest. Gisteravond nog in Lochem, nu hier in Culemborg. Samen met maar één technicus het land in, het hele decor op de achterbank van de auto. Een tafel, een stoel en een koffer met foto's.'

De actrice moet toneelspelen – of het nu op het grote podium van de Stadsschouwburg Amsterdam is, of in Kulturhus De Bijenkorf in Borne. Anders zit ze zich thuis toch maar te vervelen. En bovendien: ook prettig om er wat mee te verdienen. 'Ik ben nooit een spaarder geweest. Van de week is mijn elektrische fiets gestolen. Dus er moet een nieuwe komen, begrijp je? Ik wil wel een beetje leuk kunnen leven.'

Kitty Courbois is tien jaar geleden, toen ze bij Toneelgroep Amsterdam verplicht met pensioen ging, door

Ivo van Hove gevraagd om op afroepbasis aan het gezelschap verbonden te blijven. 'Geweldig vind ik dat, het was een mooi gebaar. Ik ben er trots op dat ik op mijn leeftijd nog steeds onderdeel van die groep ben.' In de praktijk betekent het dat ze er met enige regelmaat de rol van een oudere dame, moeder, tante of bode speelt. Zoals in *Hedda Gabler* of in *Phaedra*.

Maar dit seizoen was er in die zin weinig te doen voor haar en toen kwam het aanbod een eigen programma te maken. Een solo. Voor het eerst in haar leven in haar eentje op toneel. Met gedichten, gerelateerd aan verhalen uit haar eigen leven. Het was een idee van Hans Cornelissen, tegenwoordig theaterproducent van De Graaf & Cornelissen. Hij vroeg haar een voorstelling te maken over haar eigen leven. Zij zei: 'Maar dan wil ik ook iets met gedichten doen.'

Courbois: 'Poëzie is mijn hele leven al belangrijk voor mij geweest. Vorig jaar vroeg Remco Campert mij zijn gedicht *Lamento* voor te dragen bij de uitreiking van de Gouden Ganzenveer. En bij de herdenkingsbijeenkomst voor Harry Mulisch heb ik een gedicht gedaan van Ramsey Nasr, dat hij nog net op tijd uit Egypte had toegestuurd. Ik weet niet meer precies wat voor gedicht dat was, ik heb het op de kist laten liggen.'

In *Parels van Poëzie* leest Courbois gedichten van onder anderen Hans Lodeizen, Wislawa Szymborska, Judith Herzberg, Remco Campert, William Shakespeare, Hugo Claus en Toon Tellegen. Uitgezocht en ingebed door poëziedocent Ilonka Verdurmen, die allerlei dingen over haar leven vroeg en daarbij passende gedichten zocht.

Courbois: 'Ze vroeg bijvoorbeeld: wanneer kwam je voor het eerst in aanraking met poëzie? Nou, toen ik 3 jaar was, en kabouter. Daar heeft ze dan in dit geval een kinderliedje bij gezocht. Het gaat ook over de dood van mijn vader, de oorlog, het theater, over Hugo. Het is een vrije vorm van theater geworden, we schaven nog steeds, we gooien dingen weg, voegen nieuwe gedichten toe. De eerste voorstelling speelden we in het Rosa Spier Huis, waar voornamelijk bejaarde kunstenaars wonen. Ik begon toen met een gedicht over de oorlog, meteen stond er iemand op en liep weg. 'Hè nee, niet weer die oorlog!', zei ze, en dat was voor mij het teken dat we anders moesten beginnen. Soms roept iemand uit de zaal dat hij een bepaald gedicht kent. Of ze vragen of ze even mijn poes mogen vasthouden. Op toneel ligt namelijk poes Simon, daar gaat ook een gedicht over.'

Tussen aankomst in het theater en aanvang voorstelling nog even een hapje eten. In restaurant Andermaal laat de voormalige diva van Toneelgroep Amsterdam het zich smaken. Vooraf: heilbot, coquilles, Hollandse

garnaaltjes; als hoofdgerecht lamschenkel. Cola-light erbij. Geen wijn. Het wijntje komt na afloop wel. Zenuwachtig is ze niet. 'Het wordt vanzelf acht uur', is haar motto.

Ze hoopt op een beetje aandachtige zaal. 'Soms speel ik voor 120 mensen, soms voor 40. Poëzie loopt niet goed. Maar je maakt zoets ook niet voor het grote publiek. En je hoeft die gedichten ook niet allemaal te snappen of te begrijpen, het gaat om het overbrengen van een gevoel.'

In de kleedkamer van De Fransche School (veel donkerbruin, verlaagd systeemplafond, plastic fuchsia) ligt Courbois' script op de kaptafel, een ingenieus papieren bouwwerk vol losse bladen, kleurtjes en paperclips. Daarnaast eenvoudige maquillage en een beeldje van de heilige Antonius dat ze altijd bij zich heeft. 'Hij brengt mij geluk en vindt altijd alles als ik weer iets kwijt ben.' Geen kleedster, geen grimeur. Op toneel draagt ze een smoking en eenvoudige schoenen. Het haar is grijs en nauwelijks gekapt.

Als kabouter met een grote, rode puntmuts. Zo komt Kitty Courbois in *Parels van Poëzie* op. Met welluidende stem zingzegt ze tamelijk doordringend een kinderversje. Om haar heen staan foto's, die belangrijke momenten in haar leven en werk markeren. Even denk je: daar gaat ze nu dus keurig een verhaal bij vertellen. Maar dat gebeurt gelukkig niet. Courbois scheert in onverwachte wendingen langs een aantal momenten die voor haar belangrijk zijn, van absurd (een rondvliegend, afgerukt been in de oorlog), tot ontroerend (de vriendschap met Joop Admiraal en Ramses Shaffy), tot openhartig (de relatie met Hugo Claus).

Bij die omstandigheden en sferen draagt ze een gedicht voor. Niet plechtig of verheven, maar aards, verwonderd bijna - alsof ze woorden voor het eerst leest. Lodeizen: 'Je hebt me alleen gelaten; Wilminck: Dood zijn duurt zo lang; het prachtige Een kat in een lege woning van Szymborska:

Doodgaan - dat doe je een kat niet aan.

Want wat moet een kat in een lege

woning beginnen.

Tegen de muren op lopen.

Langs de meubels schrijven.

Zogenaamd niets veranderd en toch alles anders.

Zogenaamd niets verplaatst,

maar toch alles opzij geschoven.

En 's avonds schijnt de lamp niet meer.

(...)

In deze voorstelling speelt Courbois geen rol, maar zichzelf. Het verschil is minder groot dan je zou verwachten. Haar dwingende, gededeerde stem is haar handelsmerk. Ze zet stevige klemtonen en een duidelijke punt als ze vindt dat het stoppen moet. Ze is kordaat, maar lijkt ook altijd iets te verbergen - misschien is dat haar geheim. Het levert al met al een voorstelling op als een

intieme ontmoeting op afstand. Een hernieuwde kennismaking met de gedichten, de actrice, haar theater. Courbois eindigt met *Mijn laatste gedicht* van Toon Tellegen, met de slotregels:

*De voorstelling is bijna afgelopen,
Zolang ik mij herinneren kan'.*

Na afloop staan in de foyer de borrelnootjes klaaf. Courbois klimt op een barkruk en praat met een paar vrouwen die de voorstelling hebben gezien. Geen kapesones, geen drempel.

Culemborgse vrouw: 'Ik ben vanavond gekomen omdat u speelde. Eigenlijk heb ik niets met gedichten, want ik snap ze vaak niet.'

Courbois: 'Je hoeft een gedicht ook niet te snappen, het gaat om het ge-

voel. Dat gedicht van Wilminck over doodgaan, dat las ik vanavond niet als een vrouw van 75, maar als een jochie van 4. Dat helpt'.

Andere vrouw: 'Veel gedichten die u mooi vindt, gaan over dood en afscheid.'

Courbois: 'Ja, als je verliefd of gelukkig bent, heb je wel wat anders te doen.'

Met *Parels van Poëzie* toert Courbois de komende maanden door het land. Werk genoeg overigens, dit seizoen. Als deze tournee is afgelopen, beginnen de opnamen voor de tweede serie van *Dokter Tinus* bij SBS6. En ze heeft net de opnamen achter de rug van de telefilm *Nooit te oud*, waarin ze samen speelt met oudere acteurs als Bram van der Vlugt, Aart Staartjes en Petra Laseur. Over het dagelijks leven in een verzorgingshuis.

Courbois: 'Ontzettend geestig en ontzettend wrang. Een aanklacht ook tegen al te veel betutteling tegenover oudjes die hun eigen gang niet meer mogen gaan. Ik heb veel werk ja, het komt op me af. Ik hoor ook wel de klachten van veel acteurs die zonder werk zitten, maar die klachten heb ik zelf niet. Nee, dat reizen door het land vind ik geen enkel probleem, maar ik ben geloof ik de enige. Lekker in de auto, langs mooie weggetjes, krantje mee of een boek, beetje naar buiten kijken of bij de mensen naar binnen, als het schemert.

'Ko van Dijk zei altijd: 'Na je 42ste houdt het op, dan hoor je niets meer.' Hij bedoelde dat je daarna zelf je best moet doen om bij de tijd te blijven. Dat heb ik goed in mijn oren geknoopt. Blijven volgen wat er om je heen gebeurt, volgen wat jonge mensen beweegt. Blijven werken, zo lang je dat kan, en het ook zin heeft.'

Parels van Poëzie door Kitty Courbois. Samenstelling, tekst en regie: Ilonka Verdurmen, Lars Boom en Paul van Ewijk. Première 23/11 in Schouwburg Amstelveen. Tournee: degraafencornelissen.nl

'Ik ben nooit een spaarder geweest. Van de week is mijn elektrische fiets gestolen. Dus er moet een nieuwe komen, begrijp je?'

Kitty Courbois: 'Je hoeft die gedichten ook niet allemaal te snappen of te begrijpen.'